

Motion till riksdagen 2021/22:4641

av Pia Steensland m.fl. (KD)

med anledning av prop. 2021/22:214 Stärkt rätt till personlig assistans – grundläggande behov för personer som har en psykisk funktionsnedsättning och ökad rättssäkerhet för barn

---

Förslag till riksdagsbeslut

1. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att det vid omprövningar av rätten till assistans utifrån det föreslagna nya sjätte grundläggande behovet måste tas hänsyn till att antalet faktiska episoder eller incidenter som riskerar att den enskilde fysiskt skadar sig själv, någon annan eller egendom kan ha minskat tack vare insatsen personlig assistans, och detta tillkännager riksdagen för regeringen.
2. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att även förebyggande insatser för att minska risken för att farliga situationer uppstår ska vara assistansgrundande och tillkännager detta för regeringen.
3. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att den som ger stödet utifrån det nya föreslagna sjätte grundläggande behovet ska vara tillräckligt nära för att löpande kunna bedöma vilket slags stöd som behöver ges och tillkännager detta för regeringen.
4. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att det vid särskilda eller synnerliga skäl ska finnas en möjlighet att frånga en fastställd schablon för föräldraavdrag och tillkännager detta för regeringen.
5. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att föräldraavdrag inte bör göras för barn i åldern 12–17 år och tillkännager detta för regeringen.
6. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att avräkningen av schablonen för föräldraavdrag bör göras efter att det totala antalet assistansberättigade timmar (grundläggande behov plus övriga behov) har blivit fastställt och tillkännager detta för regeringen.

Propositionens förslag

I propositionen föreslås att det grundläggande behovet annan hjälp som förutsätter ingående kunskaper om den funktionshindrade ska tas bort från lagen (1993:387) om stöd och service till vissa funktionshindrade, förkortad LSS. De hjälpbehov som omfattas av det nämnda grundläggande behovet ska fortsatt berättiga till personlig assistans och regleras genom nya bestämmelser. I propositionen föreslås därför att stöd som den enskilde behöver på grund av en psykisk funktionsnedsättning för att förebygga att han eller hon fysiskt skadar sig själv, någon annan eller egendom ska bli ett grundläggande behov enligt LSS. Vidare föreslås att kvalificerade aktiverings- och motiveringsinsatser som en enskild med en psykisk funktionsnedsättning behöver för att han eller hon själv ska klara att tillgodose något av de grundläggande behoven personlig hygien, måltider, av- och påklädning och kommunikation med andra, ska beaktas som en del av hjälpen med det grundläggande behovet i fråga. Något krav på ingående kunskaper om den enskilde ska inte gälla enligt de nya bestämmelserna. I propositionen lämnas även förslag som innebär att föräldraansvaret enligt föräldrabalken ska beaktas vid bedömningen av ett barns behov av personlig assistans genom att det görs schablonavdrag (föräldraavdrag) från barnets behov av hjälp med grundläggande behov och andra personliga behov enligt LSS.

Kristdemokraternas synpunkter på propositionens förslag

Inledningsvis vill Kristdemokraterna lyfta fram att den aktuella propositionen innehåller förslag som vi kristdemokrater har kämpat för under lång tid. Vi välkomnar därför förslagen på en övergripande nivå. Vi vill dock betona att den aktuella propositionen endast är ett första steg av flera som krävs för att återupprätta rätten till personlig assistans i enlighet med grundintentionen i LSS.

Från tillkomsten av LSS år 1994 ökade antalet personer som beviljats assistansersättning upp till omkring 16 000 mottagare år 2015, enligt statistik från Försäkringskassan. 2016 började antalet minska. I mars 2022 var antalet personer med statlig assistansersättning 13 574 personer. Det innebär en minskning med ca 2 600 personer sedan oktober 2015. Trendbrottet i utveckling av antalet assistansberättigade skedde efter dåvarande finansministern Magdalena Anderssons (S) uttalade i media i oktober 2015 om att det krävdes besparingar inom assistansen och sjukförsäkringen för att klara flyktingmottagandet. Uttalandet följdes av S/MP-regeringens regleringsbrev till Försäkringskassan 2016 med direktivet att bryta utvecklingen av antalet timmar inom assistansersättningen. Konsekvenserna av direktivet blev förödande eftersom myndigheten började tolka gamla domar från Högsta förvaltningsdomstolen (HFD) från 2009, 2012 och 2015 mycket mer restriktivt än tidigare.

Att rättspraxis har skärpts sedan 2016 är otvetydigt. Försäkringskassans rapport¹ konstaterar: ”Att tvåårsomprövningarna togs bort har också lett till att vissa assistansmottagare har kvar sin ersättning, trots att de med största sannolikhet inte hade haft rätt till assistansersättning om de ansökt i dag.” Rättspraxis har bl.a. förskjutits så att endast den del av det grundläggande behovet som anses vara av mycket personlig eller integritetskänslig karaktär anses vara assistansgrundande. Detta medför i praktiken att den tid det tar att ta av och på kläderna närmast kroppen räknas som grundläggande behov. Att

¹ Rapport – Analys av minskat antal mottagare av assistansersättning, Försäkringskassan 2020.

ta på en ytterjacka, även om det är minus 20 grader utomhus, räknas inte. Bara den tid som är beröring av naken hud under ett toalettbesök räknas, inte hela tiden det faktiskt tar att utföra ett behov. Detta är bara några få exempel på hur livet styckas upp i små delar. Situationen är orimlig och akut. Människors liv och familjer trasas sönder när de inte får den assistans de behöver för att klara det mest nödvändiga i sin vardag.

Det är anmärkningsvärt att regeringen inte har tagit initiativ för att rätta till rådande rättspraxis. Kristdemokraterna gläds dock åt att en majoritet i riksdagen nyligen ställde sig bakom vårt förslag om att samtliga hjälpmoment för alla grundläggande behov ska ge rätt till personlig assistans. Vi förväntar oss att regeringen skyndsamt kommer att verkställa riksdagens beslut och ge den pågående huvudmannaskapsutredningen ett tilläggsdirektiv i syfte att säkerställa att samtliga grundläggande behov ska vara assistansgrundande i sin helhet.

Nedan redovisar vi några detaljer kring förslagen i den aktuella propositionen som vi menar är nödvändiga för att säkerställa att enskildas assistansberättigades behov blir tillgodosedda i enlighet med grundintentionen i LSS.

Angående förslaget att stöd som den enskilde behöver på grund av en psykisk funktionsnedsättning för att förebygga att han eller hon fysiskt skadar sig själv, någon annan eller egendom ska bli ett grundläggande behov enligt LSS

Kristdemokraterna tillstyrker i likhet med flera remissinstanser förslaget och har inga synpunkter på att det grundläggande behovet annan hjälp som förutsätter ingående kunskaper om den funktionshindrade tas bort och ersätts med ett nytt grundläggande behov: stöd som den enskilde behöver på grund av en psykisk funktionsnedsättning för att förebygga att han eller hon fysiskt skadar sig själv, någon annan eller egendom. Vi välkomnar också att regeringen föreslår att hjälpen i form av förebyggande stöd ska anses som hjälp med grundläggande behov oavsett hjälpens karaktär.

Regeringen gör vidare bedömningen att det grundläggande behov som föreslås bör förutsätta aktivt stöd. De beskriver därmed att det nya stödet således bör kräva att det finns ett behov av frekventa ingripanden för att minska risken för att farliga situationer uppstår eller för att hantera sådana situationer. I sammanhanget vill Kristdemokraterna betona att en stor andel av personer som har behov av personlig assistans utifrån det aktuella grundläggande behovet, tack vare assistansen kan minska antalet och frekvensen av faktiska episoder som riskerar att den enskilde fysiskt skadar sig själv, någon annan eller egendom. Vid övergång till det nya grundläggande behovet samt vid eventuella kommande omprövningar bör det tas hänsyn till denna positiva utveckling på ett personligt plan. Om det enbart läggs fokus på att det ska finnas behov av frekventa ingripanden, utan beaktande av den enskilda personens eventuella positiva utveckling, finns det risk för att en person som har minskat ett utåtagerande tack vare assistansen riskerar att förlora sin assistans vid en omprövning. För att ytterligare förtydliga vad ett aktivt stöd i praktiken kan innebära för den aktuella målgruppen anser Kristdemokraterna att det, utöver behov av frekventa ingripanden, bör läggas till att även förebyggande insatser för att minska risken för att farliga situationer uppstår ska vara assistansgrundande.

Till skillnad från utredningen anser regeringen även att den personliga assistenten hela tiden behöver befinna sig i den assistansberättigades omedelbara närhet vid utförandet av insatser utifrån det aktuella grundläggande behovet. Kristdemokraterna är kritiska till regeringens ståndpunkt och anser att den enskilda personens eventuella

positiva utveckling måste beaktas även i detta avseende. Vi tar vår utgångspunkt i Socialstyrelsens beskrivning av målgruppens behov²: ”Vissa personer som tillhör personkretsen enligt LSS har till följd av sin funktionsnedsättning behov av att få särskilt stöd för att göra tillvaron förutsägbar, begriplig och hanterbar. Det kan till exempel vara viktigt för personen att få stöd i att förutsäga, strukturera och anpassa sin vardag, eller att få stöd för att kunna förstå och tolka sin omgivning eller ett socialt sammanhang. Förutom att öka möjligheterna för mottagaren att förutse, förstå och hantera sin tillvaro kan stödet även fungera förebyggande mot sådana upplevelser av exempelvis osäkerhet eller frustration som för vissa personer yttrar sig i ett beteende som på något sätt är riskfyllt, till exempel utåtagerande eller självskadande beteende. Sådana beteenden innebär svårigheter och fysiska risker för såväl personen själv som för andra personer i hans närhet.”

Personliga assistenter till den aktuella målgruppen utför ett ytterst kvalificerat arbete. De är hela tiden beredda på att tolka omgivningen och att anpassa sitt stöd utifrån vad den assistansberättigade behöver i stunden. Assistenterna genomför också olika insatser för att förbereda assistanstagaren på bästa sätt inför kommande händelser och aktiviteter. Allt för att den assistansberättigade ska kunna leva ett liv med delaktighet och självbestämmande med så liten påverkan som möjligt av den stress och oro som olika situationer kan skapa. Assistentens lyhördhet och flexibilitet utifrån den aktuella situationen är avgörande för att minska frekvensen av faktiska episoder som medför risk för att skada sig själv eller sin omgivning. I vissa fall innebär det att assistenten behöver befinna sig vid den assistansberättigades omedelbara närhet, sida vid sida. I andra stunder kan det vara så att den assistansberättigade behöver lite distans från närhet för att faktiska episoder inte ska uppstå. Då får assistenten genom bibehållen uppsikt stödja på lite avstånd. Assistenten kommer självklart fortsatt vara i närheten, men kanske inte i den omedelbara närheten precis intill assistanstagaren. Återigen är det tack vare ett välfungerande stöd av assistenten som den assistansberättigade kan genomgå en positiv utveckling, där ökad självständighet kan skapas och där frekvenserna av ingripanden från en personlig assistent för att förhindra farliga situationer kan minska. Ett välfungerande stöd kan då vara en förutsättning för att hen ska kunna bo i ett eget hem och kunna delta i samhällslivet på ett tryggt sätt och på samma villkor som andra.

Kristdemokraterna anser baserat på ovanstående att det är den kvalificerade bedömningen av den personliga assistenten som måste vara avgörande för hur långt det fysiska avståndet som ska hållas till den assistansberättigade ska vara. Vi instämmer således i utredningens bedömning: ”Eftersom fokus i insatsen ska vara stöd av förebyggande karaktär och inte bevakning eller övervakning, bör det enligt vår mening inte ställas krav på att den person som ger stödet ständigt ska behöva vara i den enskildes omedelbara fysiska närhet, det vill säga precis intill den enskilde eller alltid vara i samma rum. För att det ska anses vara fråga om sådant stöd som omfattas av det grundläggande behovet bör det dock vara nödvändigt att den som ger stödet är tillräckligt nära för att löpande kunna bedöma vilket slags stöd som behöver ges, till exempel genom att vara på plats i den enskildes bostad.”

² Socialstyrelsen (2015). Att förebygga och minska utmanande beteende i LSS-verksamhet, Ett kunskapsstöd med rekommendationer för chefer, verksamhetsansvariga och personal.

Angående förslaget att föräldraansvaret ska beaktas genom ett schabloniserat föräldraavdrag

Kristdemokraterna instämmer med remissinstanser som exempelvis Independent Living Institute (ILI), Lunds kommun och Neuro om att assistansbehovet bör bedömas utifrån en individuell prövning. Det är därför inte helt självklart för Kristdemokraterna att stödja förslaget om ett schabloniserat föräldraavdrag. Men utifrån att tillämpningen kommer att förenklas och förutsägbarheten ökar genom en schablon jämfört med dagens bedömning av ”normalt föräldraansvar” kan vi acceptera det övergripande förslaget kring föräldraavdraget. Vi vill dock lyfta ett antal aspekter som bör beaktas för att tillämpningen ska säkerställa att den enskildes behov sätts i centrum.

Regeringens förslag om ett schabloniserat föräldraavdrag är enbart baserat på ålder. Kristdemokraterna menar att det finns skäl att införa en ventil för att vid särskilda eller synnerliga skäl ge möjlighet att frångå en fastställd schablon för föräldraavdrag enligt regeringens förslag. Vi ser visserligen positivt på att regeringen föreslår att inget föräldraavdrag ska göras för hjälpbehov som är kopplat till andning och sondmatning, men vi menar att det finns behov av att väga in fler faktorer än åldern för barn med omfattande funktionsnedsättning som har stora tillsynsbehov. Vidare kan det finnas familjesituationer där exempelvis en vårdnadshavare har ensamt ansvar för barnet eller syskon som också har funktionsnedsättning. Detta är exempel på situationer där vardagen kan vara så pass påfrestande att en förälder inte mår med att ta ett föräldraansvar utifrån den omfattning som är schabloniserat för barnets ålder. Med utgångspunkten att föräldrar till barn med funktionsnedsättning ska ha rätt till den avlastning de behöver för att kunna förena familjeliv med arbete på samma sätt som andra föräldrar, anser Kristdemokraterna därför att det vore värdefullt med en kompletterande möjlighet att vid särskilda eller synnerliga skäl frångå den fastställda schablonen för föräldraavdrag. Vilka situationer som kan anses ligga till grund för att frångå schablonen på detta sätt behöver utredas.

Vidare anser Kristdemokraterna i likhet med flera remissinstanser att det inte bör göras något föräldraavdrag för barn i åldern 12–17 år. Det behov av föräldrar som tonåringar utan en omfattande funktionsnedsättning har, är av en annan karaktär jämfört med behovet för barn i yngre åldrar. Ett föräldraavdrag under tonårstiden kan också hämma den frigörelseprocess som sker för många barn under denna tidsperiod. Detta då ungdomar som har behov av assistans dygnet runt, enligt förslaget blir helt beroende av sina föräldrar under en timme per dag. Problematiken blir extra tydlig och påtaglig för de ungdomar som studerar vid ett av landets riksgymnasium på annan ort än hemkommunen.

Kristdemokraterna anser också att avräkningen av schablonen för föräldraavdrag bör göras efter att det totala antalet assistansberättigade timmar (grundläggande behov + övriga behov) har blivit fastställda. Detta då vi ser en risk för att barn med omfattande funktionsnedsättning riskerar att hamna under gränsen på 20 timmars grundläggande behov per vecka om föräldraavdraget för grundläggande behov görs utan att beakta barnets helhetsbehov, där också övriga behov vägs in. Vi tolkar det som att Kristdemokraternas förslag är i linje med det förslag som utredningen presenterade angående dessa aspekter.

Christian Carlsson (KD)

Roland Utbult (KD)